

Mediawijsheid

&

Leefstijl

OBS Op Koers

Samenvatting

Op OBS Op Koers wordt momenteel weinig aandacht besteed aan mediaeducatie. De school is wel bereid om zich te ontwikkelen omtrent nieuwe media. Momenteel denkt de helft van de leerkrachten te weinig kennis te hebben van mediaeducatie.

Media en ICT zullen voor veel leerkrachten net als een wirwar van kabels en draden zijn. Dit onderzoek zal voor de leerkrachten van OBS Op Koers de kabels en draden onderscheiden en zorgen voor structuur en verheldering.

De volgende onderzoeksvragen zijn doormiddel van interviews, literatuurstudie, documentanalyse en een enquête onderzocht:

1. Op welke wijze kan mediawijsheid worden aangeboden in het basisonderwijs?

- Wat is er in de literatuur bekend over mediawijsheid?
- Wat is er in de literatuur bekend over mediawijsheid in het basisonderwijs?
- Welke competenties hebben de leerlingen nodig?
- Welke competenties hebben de leerkrachten nodig?

2. Op welke wijze kan mediawijsheid aangeboden worden op OBS Op Koers?

- Wat is de huidige situatie in de kleutergroepen van OBS Op Koers met betrekking tot de visie en de doelen om de computer in te zetten als hulpmiddel?
- Wat is de gewenste situatie op OBS Op Koers met betrekking tot de visie en doelen om de computer in te zetten als hulpmiddel?
- Welke stappen moeten de leerkrachten van OBS Op Koers om de computer in te zetten in het onderwijs?

3. Hoe kan de toekomstige leerlijn effectief worden ingezet op OBS Op Koers?

- Aan welke criteria moet het toekomstige implementatieplan en de leerlijn ICT aan voldoen voor OBS Op Koers?
- Hoe ziet het implementatieplan en de leerlijn ICT eruit voor OBS Op Koers?
- Op welke manier kan OBS Op Koers er voor zorgen dat het implementatieplan en de leerlijn ICT ingevoerd en gebruikt gaat worden?

Door de interviews werd duidelijk dat een leerlijn ICT/mediawijsheid weinig zinvol zal zijn. De leerlijn zal snel verouderen en er is een kans dat de leerkrachten en weinig gebruik van zullen maken. In overleg met de werkgroep is besloten om geen leerlijn te ontwikkelen.

De leerkrachten zouden zichzelf mediawijs kunnen maken door veel te trainen, elke dag tien minuten zal al veel kennis en vaardigheden opleveren.

Inhoud

1. Mediawijsheid

- 1.1 Ontwikkeling van nieuwe media**
- 1.2 Het virtuele leefmilieu**

2. Mediaeducatie

- 2.1 Mediaeducatie**
- 2.2 De rol van de leerkracht**
- 2.3 De rol van de school**
- 2.4 De rol van ouders**

3. Mediaeducatie op OBS Op Koers

- 3.1 Resultaten van de enquête**
- 3.2 Conclusie van de enquête**
- 3.3 Verkennend gesprek**
- 3.4 Documentenanalyse**

4. Expert interviews

- 4.1 Interviews**
- 4.2 Conclusies**

5. Literatuur

Bijlagen:

- Vorbereiding voor het interview met twee experts**
- Vorbereiding enquête OBS Op Koers**
- Memo**

Inleiding

Op OBS Op Koers wordt komend schooljaar meer aandacht besteed aan mediawijsheid. Elke groep krijgt drie medialessen die tijdens de Leefstijl lessen aangeboden kunnen worden.

Media is geen doel op zich en zal altijd gekoppeld moeten worden aan een vak. Media past bij alle vakken. Denk maar aan een taalles verwerken met behulp van een tekstverwerker. De leerkrachten moeten het gewoon **doen**, al doende leert men.

Dit rapport bevat een verdiepend onderzoek met een gedegen fundering om het huidige ICT beleid te verrijken. De leerkrachten krijgen medialessen op maat aangereikt die ze in kunnen zetten tijdens de Leefstijllessen. Hopelijk bieden de lessen inspiratie zodat de leerkrachten media op verschillende fronten kunnen inzetten.

1. Mediawijsheid

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de deelvraag:

Wat is er in de literatuur bekend over mediawijsheid?

De ontwikkeling van nieuwe media is beschreven en het virtuele leefmilieu.

1.1 Ontwikkeling van nieuwe media

In de zeventiende eeuw ontwikkelde Blaise Pascal de rekenmachine. De rekenmachine was de grondlegger van de computer. Het woord computer werd vroeger in Engeland gebruikt voor personen die erg goed in wiskunde waren. De rekenmachine uit de zeventiende eeuw is tegenwoordig een computer die soms nog geen 2 kilo weegt, waarmee men kan internetten, die een aantal uur zonder op een batterij kan werken, waarmee sociale contacten onderhouden worden en een apparaat waar veel mensen niet meer zonder kunnen (Delfos, 2008).

De televisie heeft vijftientig jaar nodig gehad om in elke huiskamer te komen, internet slechts vijf jaar (Delver & Hop, 2009).

De tijdlijn van Delver en Hop (2009) creëert een heldere weergave van de komst van nieuwe media:

1652	De rekenmachine wordt uitgevonden.
1876	Het eerste gesprek via de telefoon vindt plaats.
1895	De radio wordt uitgevonden.
1935	In Nederland is de eerste persoon op televisie te zien.
1967	Kleurentelevisie in Nederland.
1938	Zuse bouwt eerste computer.
1969	Begin van het internet, via het Amerikaanse militaire Arpanet.
1991	Het World Wide Web wordt geïntroduceerd.
2002	WIFI-netwerken worden gerealiseerd.
2009	99% van de jongeren heeft een mobiele telefoon.

Door die snelle evolutie is de generatiekloof groot geworden. Jongeren zijn de eerste gebruiker en zijn vaak al snel vaardig met de computer. De vaardigheden van de jongeren zijn (meestal) gericht op het gebruik van de computer.

1.2 Het virtuele leefmilieu

De computer is één van de apparaten die bij het virtuele leefmilieu past. Denk ook aan de televisie, radio, mobiel, tablet en gamecomputers. Volgens Delfos (2008) is het virtuele leefmilieu de fictieve wereld waar ouders en kind zich passief, actief en interactief bewegen. Kinderen hebben begeleiding nodig om met het virtuele leefmilieu om te gaan. Kinderen hebben ervaringen en grenzen van volwassenen nodig. De Haan (2010) zegt dat een groot deel van de ouders niet in staat om hun kinderen te begeleiden in de virtuele wereld. Hierdoor wordt de rol van de school en de overheid vergroot. In Nederland wordt veel gebruik gemaakt van filters. Filters zijn programma's die website analyseren. Sommige websites kunnen door het filter niet geopend worden omdat uit de analyse blijkt dat ze 'schadelijke' informatie bevatten. Men kan zelf een filter kiezen en het is apparaat gebonden. In sommige communistische landen (zoals in Vietnam) wordt bepaald door de overheid wat het volk wel of niet mag zien. Er is weinig bekend over het effect van de filters (De Haan, 2010). Veel kinderen kunnen gemakkelijk het filter omzeilen. Via forums worden websites aangeleverd om de filters te omzeilen.

2. Mediaeducatie

Dit hoofdstuk is gericht op mediaeducatie in het basisonderwijs. De volgende twee deelvragen komen aan de orde:

Wat is er in de literatuur bekend over mediawijsheid in het basisonderwijs?

Welke competenties hebben de leerkrachten nodig?

2.1 Mediaeducatie

Omdat veel kinderen de filters kunnen omzeilen en veel media hanteren is het goed om de kinderen mediawijs te maken. Natuurlijk is het voor de leerling een goed fundament voor de toekomst. Waarschijnlijk wordt de rol van media steeds groter en uitgebreider. Op dit moment zijn er geen kerndoelen voor mediaeducatie. Kennisnet (2012) heeft drie ijkpunten voor mediaeducatie omschreven:

- Informatievaardigheden
- Mediavaardigheden
- Veiligheid

Volgende De Raad Voor Cultuur (2005) is de definitie van mediawijsheid:

"Mediawijsheid duidt op het geheel van kennis, vaardigheden en mentaliteit waarmee burgers zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemedialiseerde wereld."

Mediavaardigheden

Leerlingen worden kritischer naar media doordat ze zelf media gaan maken. De leerlingen gaan aan de slag met verschillende softwareprogramma's op de computer (Van Deelen, 2009).

Softwareprogramma's kunnen programma's zijn als: fotobewerking, presentatieprogramma's, sociale media en montage programma's.

Informatievaardigheden

Het suc6-model biedt zes stappen om informatie te kunnen verwerven.

1. Starten - De docent legt een probleemstelling voor vanuit een cognitief oogpunt. Aan de hand van de probleemstelling formuleert de leerling leertaken.

De vragen van de leerlingen zetten de leerlingen aan het zoeken naar informatie. Door de vragen kunnen de leerlingen makkelijk informatie selecteren en filteren.

3. Zoeken – De leerlingen gaan opzoek naar antwoorden op hun vragen. De leerlingen kunnen gebruik maken van boeken, encyclopedieën, tijdschriften, personen en het internet. De leerlingen passen verschillende zoek strategieën toe.

4. Vinden - De leerlingen lokaliseren de juiste informatie. De leerlingen weten; hoe je boeken in de bieb kan reserveren, hoe je Pdf-bestanden kan openen, hoe je digitale artikelen kan terug vinden en of internetbronnen betrouwbaar zijn.

5. Kiezen - De leerlingen gaan begrijpend lezen en verschillende bronnen samenvoegen.

6. Terugkijken – De leerlingen evalueren het proces van het suc6-mode en bekijken het gemaakte resultaat (Instituut voor media en informatievaardigheden, 2012).

Veiligheid

Veel leerlingen maken gebruik van sociale media, bijvoorbeeld Hyves. Het werken met het programma is voor de leerlingen meestal geen probleem. Maar op een verantwoorde manier je gegevens plaatsen en omgaan met negatieve berichten kan problemen opleveren. Koelman (n.d) omschrijft tien tips gericht op veilig internetten. De tips zijn geschreven voor kinderen. Wat doe je als je iets leest wat je niet leuk vindt? Leerlingen moeten leren hoe je veilig internet.

De drie ijkpunten van Kennisnet komen voort van De Raad Voor Cultuur (Raad Voor Cultuur, 2005). In 2005 heeft de Raad Voor Cultuur een advies voor de overheid geschreven. In het advies kwam mediawijsheid naar voren. Dit was nog een onbekend woord/begrip in Nederland. Het advies was ongevraagd en had de volgende punten:

Functioneren – Je moet mediawijs zijn om goed te kunnen functioneren in de maatschappij.

Participeren – Om deel te nemen aan de maatschappij moet je mediawijs zijn.

Produceren – Met media kan je als niet –professionals produceren.

Wanneer men actief wordt op het internet, participeert men in de maatschappij. Denk daarbij aan: Online kranten, forums, weblogs en profielpagina's.

2.2 De rol van de leerkracht

Om de leerlingen mediawijs te maken hebben de leerkrachten basiskennis nodig van media. Volgens Hilgers (2011) moeten leerkrachten weten welke communicatiemiddelen er zijn en hoe deze werken. Wanneer leerkrachten niet weten dat leerlingen elkaar een krabbel sturen op Hyves kan de leerkracht dit ook niet begeleiden. Ook hebben de leerkrachten kennis nodig van verschillende software en strategieën. Tijdens bijscholingen zal dit aan de orde moeten komen.

Door goed onderwijs kan een grote groep kinderen bereikt worden, ongeacht hun milieu. De rol van de leerkracht is erg belangrijk om de kinderen mediawijs te maken. Veel kinderen hebben de mogelijkheid om zonder toezicht op internet te zitten. Dit kan door smartphones, tablets en laptops (Delver & Hop, 2009).

2.3 De rol van de school

Stel een protocol op voor het gebruik van media. Het is beter om problemen te voorkomen dan op te lossen. Een protocol kan hierbij ondersteunen. Een school kan het beste de protocollen up to date houden, omdat de ontwikkelingen omtrent media erg snel veranderen.

2.4 De rol van de ouders

Praat met de kinderen over mediagebruik. Stel vragen als: Hoe was het vandaag op internet? Praat met het kind over mediagebruik en mediamisbruik (Hop & Delver, 2009). De ouder heeft een voorbeeldfunctie en zal een goed voorbeeld aan het kind moeten geven.

Volgens Studiekring (2012) is het belangrijk dat ouders zich verdiepen in de virtuele leefwereld van hun kind(eren). Jongeren tussen de 12 en 25 jaar zitten bijna dagelijks te surfen op het web, dat gaat om 90%. De meeste jongeren zijn actief met de sociale media. De belangstelling van ouders kan zorgen voor een betere relatie en communicatie.

Op verschillende websites kunnen ouders gemakkelijk allerlei informatie vinden over de nieuwe media. Een voorbeeldsite is de site van de Studiekring.

3. Mediaeducatie op OBS Op Koers

Doormiddel van een enquête onder het team van OBS Op Koers en een verkennend gesprek met een leerkracht uit de onderbouw wordt antwoord gegeven op de volgende twee deelvragen:

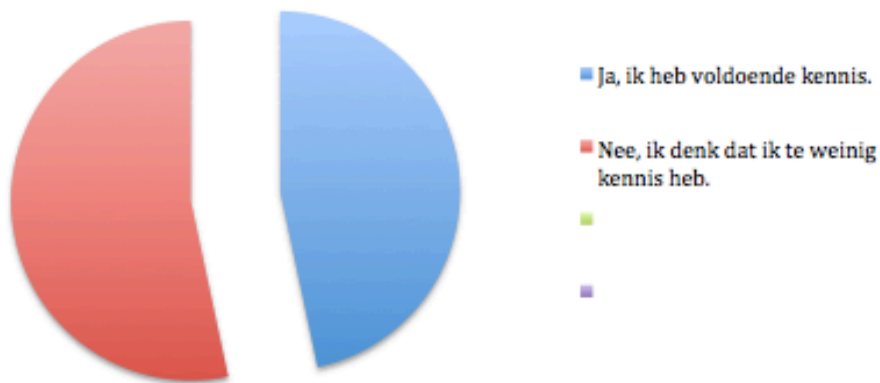
Wat is de huidige situatie in de kleutergroepen van OBS Op Koers met betrekking tot de visie en de doelen om de computer in te zetten als hulpmiddel?

Wat is de gewenste situatie op OBS Op Koers met betrekking tot de visie en doelen om de computer in te zetten als hulpmiddel?

Een verkennend gesprek met Willie Ebing (leerkracht groep 1,2) heeft plaatsgevonden.

3.1 Resultaten van de enquête

Kennis van de leerkracht

Samenwerken

Klassikale lessen

3.2 Conclusie van de enquête

Op OBS Op Koers willen de leerkrachten mediagebruik toevoegen aan de methode Leefstijl. Tijdens de drie lessen die ontworpen worden, zullen de computers intensief ingezet worden. De leerkrachten willen dan een begeleidende rol aannemen en de leerlingen zullen veel samenwerken. De helft van de leerkrachten denkt te weinig kennis te hebben van mediawijsheid. Die leerkrachten zullen zich moeten verdiepen in de basiskennis van mediawijsheid.

3.3 Verkennend gesprek

Dinsdag 2 april 2013

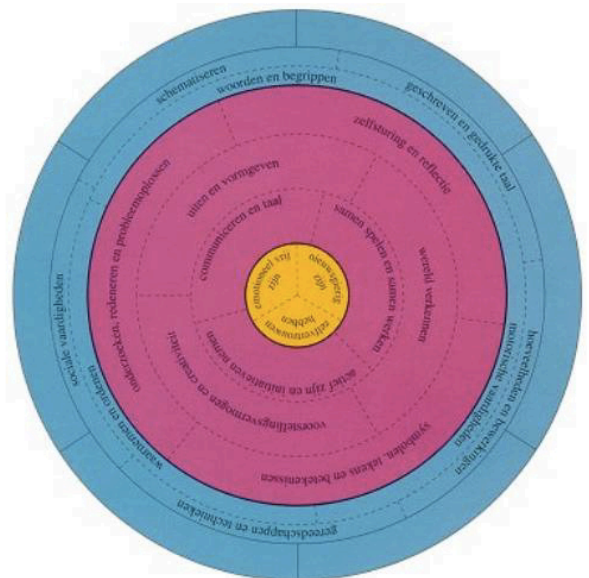
Willie Ebing, leerkracht groep 1,2.

In de kleutergroepen willen we meer gaan werken met media en mediawijsheid. Volgend schooljaar gaat een werkplekstudent mediawijsheid in de onderbouw uitwerken. Het is de bedoeling om de computerprogramma's meer te verbinden met een activiteit en die laten aansluiten bij de thema's in de klas. Momenteel wordt er weinig gedaan aan mediawijsheid. De leerlingen kunnen wel elke dag op de computer werken.

In de kleutergroepen wordt gewerkt vanuit basisontwikkeling. De leerlingen plannen zelf hun werk in. Er is een planbord voor het werk dat de leerlingen moeten doen en er is een keuzebord voor werk wat gekozen mag worden. De medialessen kunnen goed een plek krijgen op het planbord. We werken ook in de kring, de lessen in de kring duren meestal een half uur. De Leefstijl lessen zijn minimaal en bestaan vaak uit gesprekken.

In de kleutergroepen wordt altijd vanuit een thema gewerkt. Soms staat een prentenboek centraal. De thema's worden door de leerkrachten van de kleutergroepen bedacht.

Basisontwikkeling is een begrip die past bij ontwikkelingsgericht onderwijs in de kleuterklas. Aan het begin van de basisschool leren de leerlingen de basis die in de midden- en bovenbouw uitgebreid wordt. Er zijn vijf kernactiviteiten die hierbij centraal staan; spelactiviteiten, constructieve en beeldende activiteiten, gespreksactiviteiten, lees- en schrijfactiviteiten en reken- en wiskundeactiviteiten. De basisontwikkeling is in een cirkelschema verwerkt. De binnenste gele cirkel staan de basiskenmerken vermeld, De middelste roze cirkel staan de aspecten van de brede ontwikkeling en de blauwe buitenring heet de specifieke ontwikkeling.

Conclusie:

Uit het gesprek bleek dat de leerkrachten uit de onderbouw graag met mediawijsheid willen gaan werken. Volgend schooljaar (2013-2014) gaat een werkplekstudent mediawijsheid voor de kleutergroepen uitwerken.

De medialessen die bij Leefstijl passen kunnen in de kring gegeven worden en zullen een half uur duren. De verwerking kan op het planbord komen te staan.

Omdat in de kleutergroepen veel gewerkt wordt met thema's kan het passend zijn om de leerlingen een digitaal prentenboek te laten maken.

3.4 Documentenanalyse

Waarnemings-categorie	Kernwoord	Schoolplan	Beleidsplan	Enquête/ verkennend gesprek
Mediawijsheid	Doelen op macroniveau.	De school heeft verschillende ontwikkelthema's lopen omtrent mediawijsheid.	Op OBS Op Koers wordt met veel verschillende software gewerkt.	Op dit moment wordt weinig aan mediawijsheid gewerkt. Dit geldt ook voor de kleutergroepen (verkennend gesprek).
	Doelen op mesoniveau.	De groepen uit de bovenbouw werken met kaarten over PowerPoint en Word. De leerkrachten werken met Parnassys. De school is bezig met digitalisering.	In het beleidsplan ICT (2011) wordt omschreven wat de school doet aan ICT en wat er nog moet gebeuren. De school heeft al plannen rondom het gebruik van software (Word en PowerPoint). Deze plannen zijn gericht op de bovenbouw. In het beleidsplan ICT (2011) staan vier speerpunten geformuleerd: <ol style="list-style-type: none"> 1. We willen zo optimaal mogelijk gebruik maken van onze hardware en software. Het digitale schoolbord en de methode gebonden software hebben een hoge prioriteit. 2. De vaardigheid van ons team moet zich blijven verbeteren. Het team moet daarom optimaal geïnformeerd worden over de mogelijkheden van onze hardware en software. Daarnaast is oefening erg belangrijk. 3. Een belangrijk programma dat we ons eigen maken is Parnassys. 4. Leerlingen leren omgaan met de voordelen en de gevaren van media. We maken de leerlingen mediawijs. We blijven ons verdiepen in de nieuwe ontwikkelingen op het 	De meeste leerkrachten willen dat de leerlingen gaan samenwerken tijdens de medialessen.

<p>Doelen op microniveau.</p>	<p>gebied van ICT in het onderwijs.</p> <p>De leerlingen kunnen op de website van de school allerlei informatie vinden.</p>	<p>De leerlingen werken vanaf groep 1 met methode gebonden software.</p> <p>De helft van de leerkrachten denkt te weinig kennis te hebben van mediaeducatie.</p>
-------------------------------	---	--

4. Interviews met experts

Twee experts, Jeroen Rougoor en Henk Kip, zijn geïnterviewd. Een aantal deelvragen zijn aan de orde gekomen tijdens de interviews:

- *Welke competenties hebben de leerlingen nodig?*
- *Welke competenties hebben de leerkrachten nodig?*
- *Welke stappen moeten de leerkrachten van OBS Op Koers om de computer in te zetten in het onderwijs?*
- *Aan welke criteria moet het toekomstige implementatieplan en de leerlijn ICT aan voldoen voor OBS Op Koers?*

4.1 Interviews

Aspecten:	J. Rougoor	H. Kip
Competenties van de leerkracht	<p>Leerkrachten hebben motivatie nodig om zichzelf te verdiepen in literatuur en zelf te oefenen en te doen. Elke dag tien minuten oefenen zal effectiever zijn dan één keer een cursus van een half uur. Als leerkracht zijnde hoef je geen knoppenexpert te zijn, dit zijn de leerlingen vaak wel (de leerlingen kunnen je altijd helpen). Wel moet je kennis van zaken hebben en het belang van de apparaten zien. Tijdens de lessen kan de leerkracht zich als een coach opstellen. Een coach die de leerlingen kritisch laat nadenken en die begeleiding biedt.</p>	<p>Daar zijn een aantal discussies over, wat zijn ICT vaardigheden? Sommige leerkrachten hebben een digitaalrijbewijs. Deze is niet meer actueel. De leerkracht moet weten waar kinderen online mee bezig zijn. Waar houden de kinderen zich mee bezig? De ontwikkelingen ontremd mediawijsheid/ICT gaan erg snel. Daardoor ontstaat een generatiekloof. Leerkrachten kunnen gebruik maken van de kennis van de leerlingen. –Van welke sites maak je gebruik? – Waar leer je daarvan? – Welke gevaren zijn er? Het is belangrijk dat kinderen bewust worden van het handelen met media.</p>
Materialen	<p>De leerkracht moet altijd uitgaan van het onderwijs. Vanuit dat standpunt kan de leerkracht passende materialen zoeken. Materialen kunnen websites, apps, tablets en dekstops zijn. De mogelijkheden online zijn groot en vaak ook gratis.</p>	<p>Materialen veranderen snel. Van computers naar tablets.</p> <p>In PowerPoint kunnen leerlingen gemakkelijk prentenboeken maken.</p> <p>ICT/Media is en blijft een hulpmiddel. Als leerkracht moet je dus bekijken wat je op dit terrein gaat inzetten bij je lessen. Wat kan een bijdrage leveren om de doelstelling van je les/onderwijs te realiseren.</p>
Informatievaardigheden	<p>Dit sluit aan bij onderzoekend leren. Onderzoekend leren sluit naar mijn mening goed aan bij de zaakvakken, creatieve vakken en seo. Leerlingen kunnen zelf mindmaps maken en hun bronnen controleren. In de onderbouw kan je goed 8-12.info inzetten. Die zoekmachine filtert informatie en is duidelijk voor de leerlingen. Vanaf groep 7 kan je het beste met Google gaan werken. Handige tips kan je halen uit De Google code (boek van Henk van Ess).</p>	<p>De taalontwikkeling moet goed ontwikkeld zijn om te kunnen werken met het suc6-model. Leerlingen moeten kunnen begrijpend lezen en hebben een uitgebreide woordenschat nodig. Het suc6-model kun je introduceren vanaf groep 6.</p>

4.2 Conclusie van de interviews

Beide experts gaven aan dat een leerlijn weinig tot niet zinvol zal zijn. Een leerlijn zal snel verouderen en veel leerkrachten zullen er waarschijnlijk niet veel mee doen. Jeroen Rougoor deed de uitspraak: “Er is toch ook geen leerlijn voor de pen?”

In overleg met de werkgroep op OBS Op Koers is besloten om geen leerlijn te ontwikkelen.

De leerkrachten kunnen zichzelf mediawijs maken door elke dag even te oefenen met media. Elke dag tien minuten oefenen zal al veel kennis en vaardigheden opleveren. De leerlingen kunnen de leerkrachten ook inlichten over verschillende media waarmee ze werken. De meeste leerlingen zullen het leuk vinden om te doen. Het kan ook goed zijn voor de vertrouwensband. Een vertrouwensband is erg belangrijk, leerlingen voelen zich gehoord en zullen sneller hun ‘problemen’ delen. Tijdens het gebruik van media kunnen leerkrachten een coachende rol aannemen en de leerlingen begeleiding bieden. Media en ICT zijn geen doelen maar mooie hulpmiddelen. Leerkrachten zouden deze hulpmiddelen tijdens diverse vakken in kunnen zetten.

Wanneer de leerlingen informatie willen gaan zoeken op het web moet de taalontwikkeling ontwikkeld zijn. De leerlingen moeten teksten kunnen decoderen en begrijpend lezen. Het succesmodel zal vanaf groep 6 het meest effectief zijn. Werken met de zoekmachine Google is het meest geschikt voor de bovenbouw.

5. Literatuur

Deelen, E. van. (2009). *Werken aan informatievaardigheden*. Verkregen op 30 oktober, 2012, van <http://www.infovaardig.nl/info/Suc6%20door%20Infovaardigheden>

Delver, B. & Hop, L. (2009). *De WIFI-generatie*. Amsterdam: Hub uitgevers.

Delfos, M. (2008). *Virtuele Ontwikkeling van de Jeugd*. Amsterdam: Uitgeverij swp.

Haan, J. de. (2010). NL Kinds online. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Hilgers, L. (2011). *Is media-opvoeding wel echt nodig?* Verkregen op 7 januari, 2013, van <http://dossiers.kennisnet.nl/dossiers/mediawijsheid/is-media-opvoeding-wel-echt-nodig/>

Instituut voor mediavaardigheden. (2012). *Suc6 door infovaardigheden*. Verkregen op 30 oktober, 2012, van <http://www.infovaardig.nl/info/Suc6%20door%20Infovaardigheden>

Kennisnet. (2013). *De betrouwbaarheid van internetbronnen*. Verkregen op 20 februari, 2013, van <http://zoeken.kennisnet.nl/?q=infovaardigheden>

Koelman, M. (2010). *Tien tips over veilig internetten*. Verkregen op 15 oktober, 2012, van www.mediamakkers.nl

OBS Op Koers. (2011). *Beleidsplan ICT 2011-2013*. Varsseveld.

OBS Op Koers. (2012). *Schoolplan 2012-2015*. Varsseveld.

Raad Voor Cultuur. (2005). *Mediawijsheid de ontwikkeling van nieuw burgerschap*. Verkregen op 22 februari, 2013, van <http://www.cultuur.nl/Upload/Docs/mediawijsheid.pdf>

Studiekring (2012). *Nieuwe mediawijsheid voor ouders*. Verkregen op 9 april, 2013, van <http://www.studiekring.nl/school-en-leren/nieuwe-mediawijsheid-voor-ouders>

Vorbereidingsformulier voor het interview

De voorbereiding van het interview bestaat uit tien stappen.

Naam van de geïnterviewde	Jeroen Rougoor, Henk Kip
Naam van de interviewer	Berieke Knüfken
Datum, tijdstip en locatie	Maandag 18 februari, 9:00 uur, CBS de Mate Doetinchem woensdag 27 februari, 9:00 uur, Iselinge Hogeschool

1. Formuleer het doel van het interview.

Dit interview vindt plaats met (ICT/mediawijsheid) deskundigen. Het interview heeft als doel:
Via de praktijk antwoorden, praktijkvoorbeelden en deskundige informatie verweven die aansluiten bij twee hoofdvragen.

1. Op welke wijze kan mediawijsheid worden aangeboden in het basisonderwijs?
2. Hoe kan de toekomstige leerlijn effectief worden ingezet op OBS Op Koers?

2. Maak een lijst met onderwerpen die tijdens het interview zeker aan bod moeten komen.

Competenties van de leerkracht
Leerlijn ICT/mediawijsheid
materialen en software
informatievaardigheden
veiligheid
mediavaardigheden

3. Verzamel informatie over elk onderwerp.

Onderwerp	Informatie naar aanleiding van literatuuronderzoek
Competenties van de leerkracht	Om de leerlingen mediawijs te maken hebben de leerkrachten basiskennis nodig van media. Volgens Hilgers (2011) moeten leerkrachten weten welke communicatiemiddelen er zijn en hoe deze werken. Wanneer leerkrachten niet weten dat leerlingen elkaar een krabbel sturen op Hyves kan de leerkracht dit ook niet begeleiden. Ook hebben de leerkrachten kennis nodig van verschillende software, strategieën en verschillende werkvormen. Tijdens bijscholingen zal dit aan de orde moeten komen.
Informatievaardigheden	Het suc6-model biedt zes stappen om informatie te kunnen verwerven. 1. Starten - De docent legt een probleemstelling voor vanuit een cognitief oogpunt. Aan de hand van de probleemstelling formuleert de leerling leertaken. De vragen van de leerlingen zetten de leerlingen aan het zoeken naar informatie. Door de vragen kunnen de leerlingen makkelijk informatie selecteren en filteren. 3. Zoeken - De leerlingen gaan opzoek naar antwoorden op hun vragen. De leerlingen kunnen gebruik maken van boeken, encyclopedieën, tijdschriften, personen en het internet. De leerlingen passen verschillende zoek strategieën toe.

	<p>4. Vinden - De leerlingen lokaliseren de juiste informatie. De leerlingen weten; hoe je boeken in de bieb kan reserveren, hoe je Pdf-bestanden kan openen, hoe je digitale artikelen kan terug vinden en of internetbronnen betrouwbaar zijn.</p> <p>5. Kiezen - De leerlingen gaan begrijpend lezen en verschillende bronnen samenvoegen.</p> <p>6. Terugkijken – De leerlingen evalueren het proces van het suc6-mode en bekijken het gemaakte resultaat. (Instituut voor media en informatievaardigheden, 2012).</p>
Veiligheid	<p>Veel leerlingen maken gebruik van sociale media, bijvoorbeeld Hyves. Het werken met het programma is voor de leerlingen meestal geen probleem. Maar op een verantwoorde manier je gegevens plaatsen en omgaan met negatieve berichten kan problemen opleveren. Koelman (n.d) omschrijft tien tips gericht op veilig internetten. De tips zijn geschreven voor kinderen. Wat doe je als je iets leest wat je niet leuk vindt? Leerlingen moeten leren hoe je veilig internet.</p>
Mediavaardigheden	<p>Leerlingen worden kritischer naar media doordat ze zelf media gaan maken. De leerlingen gaan aan de slag met verschillende softwareprogramma's op de computer (Van Deelen, 2009). Softwareprogramma's kunnen programma's zijn als: PowerPoint, Movie Maker, Prezi, Photoshop enzovoorts.</p>
Leerlijn ICT/mediawijsheid	<p>Tule (2013) heeft geen leerlijn voor mediawijsheid omschreven. Kennisnet (2013) heeft drie vaardigheden omschreven: veiligheid, mediavaardigheden en informatievaardigheden. Een leerlijn heeft drie samenhangende componenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inhoudslijn, onderwijsinhouden die achtereenvolgens aan bod komen. - Onderwijslijn, vakdidactische aanwijzingen - De lijn van de lerende, overzicht van de leerprocessen <p>Een leerlijn verbindt tussendoelen aan inhouden die leiden naar einddoelen (SLO, 2011).</p>
Materialen en de methode Leefstijl	<p>Werken met media gaat bijna altijd gepaard met verschillende materialen. Er zijn verschillende software programma's, websites, computers, tablets, smartphones, sociale media, kranten, tv et cetera. Volgens Danman, Mosugu en Verharen (n.d.) zijn de leerkrachten op de hoogte van de materialen maar beschikken zij niet over de vaardigheden om met de materialen te werken. De materialen zullen aan moeten sluiten bij de</p>

	methode Leefstijl. Leefstijl is een methode die werkt met verschillende thema's aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen.
--	--

4. Formuleer bij ieder onderwerp een startvraag en twee 'doorvraag'-vragen.

Onderwerp	Startvraag en 'doorvraag'-vragen
Competenties van de leerkracht	<p>1. Welke kennis en vaardigheden heeft de leerkracht nodig om ICT lessen te kunnen geven?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoe komt de leerkracht aan die kennis en vaardigheden? - Op welke manier kan de leerkracht het best "up to date" blijven? <p>2. Op welke manier kan de leerkracht de kennis en vaardigheden het beste aanbieden?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Welke werkvormen zijn geschikt? - Bij welke vakken zou het kunnen?
Materialen	<p>3. Welke materialen zijn geschikt voor ICT in het basisonderwijs?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Waarom zijn ze geschikt? - Welke materialen zijn vernieuwend? <p>4. Welke materialen zullen aansluiten bij de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Welke materialen zijn geschikt voor de kleutergroepen? - Welke materialen zijn goedkoop en makkelijk in te zetten?
Informatievaardigheden	<p>5. Vanaf welke leeftijd zou u het suc6-model introduceren (starten, vragen, zoeken, vinden, kiezen en terug kijken)?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Waarom vanaf die leeftijd? - Waarom is volgens u het suc6-model belangrijk?
Veiligheid	<p>6. Op welke manier kunnen we leerlingen veilig laten internetten?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoe kunnen we de leerlingen daarin opvoeden? - Wat is de rol van de ouders?
Mediavaardigheden	<p>7. Met welke software, websites en hulpmiddelen moeten de leerlingen kunnen werken aan het eind van de basisschool?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Moeten de leerkrachten daar lessen over geven/aandacht aan besteden? - Hoe leren we de leerlingen werken met de verschillende softwaretoepassingen?
Leerlijn	<p>8. Wat moet sowieso aan de orde komen in de leerlijn die wordt opgesteld?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kunt u een aantal einddoelen formuleren? - Heeft u tips voor medialessen voor de kleuters? <p>9. Heeft u verder nog tips of opmerkingen?</p>

5. Zet de onderwerpen in een logische volgorde.

6. Formuleer een aantal beginzinnen: de inleiding van je interview.

<p>Fijn dat u tijd heeft om dit interview te houden. Het interview wordt afgenomen voor het schoolontwikkelthema mediawijsheid en Leefstijl op OBS Op Koers te Varsseveld. Het interview heeft als doel: Via de praktijk antwoorden, praktijkvoorbeelden en deskundige informatie verweven die aansluiten bij twee hoofdvragen.</p> <p>1. Op welke wijze kan mediawijsheid worden aangeboden in het basisonderwijs?</p> <p>2. Hoe kan de toekomstige leerlijn effectief worden ingezet op OBS Op Koers?</p> <p>Het interview zal ongeveer twintig minuten duren.</p>
--

-
7. **Formuleer in ieder geval een goede startvraag, ga na of dit het geval is
Wat is uw rol met betrekking tot mediawijsheid en het onderwijs?
Heeft u er studies of cursussen voor gevolgd?**
  8. **Houd een aantal proefinterviews.**
  9. **Stel de volgorde van de onderwerpen en vragen/ inleiding eventueel bij.**
  10. **Voer de interviews uit: maak notities.**

Vorbereidingsformulier voor de enquête

Naam	Berieke Knüfken
onderwerp	Mediawijsheid en Leefstijl

1. Formuleer het doel van de enquête

Het doel van deze enquête is het vaststellen van de beginsituatie van OBS op Koers. Wat willen de leerkrachten? Wat verwachten de leerkrachten van de lessen?
Door de enquête kan het schoolontwikkelthema een helder kader krijgen.

2. Maak een lijst met onderwerpen/begrippen die zeker aan bod moeten komen.

- Sociale media
- Veiligheid
- Mediavaardigheden
- Suc6-model
- Mobiele telefonie
- Games

3. Verzamel informatie over het onderwerp/begrip

Onderwerp/begrip	Informatie naar aanleiding van literatuuronderzoek
Veiligheid	Koelman (n.d) omschrijft tien tips gericht op veilig internetten. De tips zijn geschreven voor kinderen. Wat doe je als je iets leest wat je niet leuk vindt? Leerlingen moeten leren hoe je veilig internet.
Mediavaardigheden	Leerlingen worden kritischer naar media doordat ze zelf media gaan maken. De leerlingen gaan aan de slag met verschillende software op de computer (Van Deelen, 2009).
Suc6-model	Het suc6-model biedt zes stappen om informatie te kunnen verwerven. Starten, vragen, zoeken, vinden, kiezen en terug kijken (Instituut voor media en informatievaardigheden, 2012).
Games	Nikken & Jansz (2006) omschrijven de positieve kanten van games. Ouders hebben vaak een negatiever beeld dan nodig. Door het beeldmateriaal beklijft het geleerde beter. Leerlingen vanaf zeven jaar kunnen rollenspellen spelen tijdens het gamen.
Sociale media	Veel leerlingen uit de bovenbouw zijn actief op Hyves. Koelman (n.d) beschrijft tips over het openbaar of privé zetten van je Hyves. Door de tips worden de leerlingen bewust van hun acties op het internet.
Mobiele telefonie	Volgens Pijpers (2010) heeft een kwart van de acht jarige een mobiele telefoon. Vanaf het twaalfde jaar hebben alle kinderen een mobiele telefoon. Op de telefoons kunnen de leerlingen smsen, internetten, bellen en games spelen. Het aanbod is eindeloos en de controle is beperkt. Leerlingen vanaf zeven jaar kunnen rollenspellen spelen tijdens het gamen.

4. Formuleer bij ieder onderwerp/begrip dimensies, indicatoren en enquêtevragen

5.

Onderwerp	dimensie	indicator	enquêtevragen
Veiligheid	Betrouwbaarheid van bronnen	Kranten, artikelen, filmpjes en foto's.	Maken de leerlingen kennis met betrouwbaarheid van bronnen? Zo ja, op welke manier gebeurt dit?
	Cyberpesten	Sociale media, kinderen, thuissituatie	Heeft de school een pestprotocol? Zo ja, wordt cyberpesten genoemd in het pestprotocol?
	Schokkende beelden	Computer, boeken, video	Welke afspraken zijn er wanneer leerlingen, op de computer, schokkende beelden zien?
Mediavaardigheden	Software	PowerPoint, Prezi, Media-Player	Met welke software werken de leerlingen?
Suc6-model	Opzoekvaardigheden	Via 6 stappen	Heeft u wel eens gewerkt met het suc6-model?
	Begrijpend lezen	Informatie filteren, analyseren en evalueren.	Evalueren de leerlingen teksten na het lezen of luisteren?
Mobiele telefonie	Smartphone	Kinderen met een eigen telefoon.	Hebben leerlingen uit uw klas een mobiele telefoon? Heeft u de mobiele telefoon wel eens educatief gebruikt? Zo ja, Hoe heeft u dat gedaan?
	smsen	veilig en leuk smsen	Mogen kinderen de telefoon gebruiken op school? Leren de kinderen uit uw groep hoe ze moeten smsen?
Games	Software	Methode met games	Spelen de kinderen uit uw groep games die bij een methode horen?
	Leerzaam	Ouders zijn vaak negatief over games.	Wat is uw mening over games?
Sociale media	Hyves/ Facebook/ Twitter	Hyves in de klas	Mogen de kinderen op Hyves in uw klas? Heeft u sociale media wel eens educatief gebruikt? Zo ja, Hoe heeft u dat gedaan?
		Berichten posten	Wat wordt er gedaan wanneer kinderen rare dingen (over andere leerlingen of uitspraken) op Twitter plaatsen?

6. Groepeer de vragen op onderwerp (module) in een logische volgorde.

7. Leid iedere module kort in met één of twee zinnen.

Veiligheid

U krijgt vragen over het veilig werken met media en internet. Hoe gaat u daarmee om in uw groep?

Mediavaardigheden

Leerlingen kunnen allerlei software gebruiken voor bijvoorbeeld werkstukken. Welke software is op school aanwezig?

Suc6-model

Voor werkstukken maken veel leerlingen gebruik van zoekmachines zoals google.

Mobiele telefonie

Leerlingen in de midden- en bovenbouw hebben vaak al een mobiele telefoon. Hoe zit het met de leerlingen uit uw klas? En kunt u er gebruik van maken tijdens de lessen?

Games

Kleuters leren al spelend en ontdekkend. Games kunnen educatieve spellen zijn waar de leerlingen veel van kunnen leren. Welke games worden er in de klas ingezet?

Sociale media

Leerlingen maken gebruik van sociale media. De volgende vragen gaan over sociale media.

8. Bedenk een duidelijke instructie

Hallo leerkrachten van OBS op Koers,

Voor jullie school ben ik bezig met het schoolontwikkelthema: Mediawijsheid en Leefstijl. De enquête heeft als doel: De beginsituatie van OBS Op Koers vastleggen. Ik wil jullie vragen deze enquête zo eerlijk mogelijk in te vullen. De enquête is geheel digitaal en mag anoniem ingevuld worden. Het invullen van de enquête zal niet langer duren dan een kwartier. Heeft u nog op of aanmerkingen, dan kunt u deze onderaan de enquête plaatsen.

Alvast bedankt,

Groeten, Berieke Knüfken

MEMO: LEEFSTIJL EN MEDIAWIJSHEID

Student

Naam: Berteke Knulken

Stude: Iselinge Hogeschool, derde jaar.

Stage groep: 7A, Hanny Geven.
Schoolontwikkelthema: Leefstijl en mediawijsheid.

Website

Voor de school wordt een website ontworpen. Momenteel kunt u de site vinden op:

www.sobberteke.weebly.com

De site is nog in ontwikkeling en krijgt binnenkort een nieuw jasje en een nieuw webadres.

Vooronderzoek

Schoolontwikkeling is een proces wat altijd bezig is. Het schoolteam stelt zichzelf vragen, maakt keuzes en concrete plannen. De schoolleiding begeleidt dit proces. Het schoolteam moet dezelfde missie hebben en moeten samen kunnen werken en kunnen communiceren. Een basisschool kan niet zonder schoolontwikkeling, want dat zal achteruitgang betekenen voor de school.

De school maakt tijdens schoolontwikkeling een verandering door wat een verbetering wordt (Windhouf & Lagerweij, 1994).

OBS Op Koers is een basisschool die zich steeds wil ontwikkelen. De digitale wereld om ons heen is de afgelopen tien jaar sterk toegenomen. De ICT-coördinator en de directeur van OBS Op Koers hebben ICT en mediawijsheid naar voren gebracht als een schoolontwikkelthema. Het school management team heeft deze ideeën verder uitgewerkt met de interne opleider.

ICT en mediawijsheid worden toegevoegd aan de methode Leefstijl. De methode heeft op dit moment vier lessen per thema. Volgend schooljaar komt daar een vijfde ICT/media-les bij. De student ontwerpt een concrete leertijl en lessen voor alle groepen per Leefstijlthema.

Enquête

Via onderstaande link kunt u de enquête openen. De enquête is digitaal en geheel anoniem. Het invullen zal ongeveer tien minuten duren. **Wilt u de enquête voor zondag 10 februari invullen?**

Het doel van de enquête is om informatie te winnen van het team van OBS Op Koers. Hoe wil het team van OBS Op Koers dat de medialessen vormgegeven worden?

<http://www.surveymonkey.com/s/H8MSTF9>

